

Патик Леся Леонідівна,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Патик Андрій Анатолійович,

начальник науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ПІДРОБКИ ДОКУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

Документообіг будь-якої держави світу забезпечує її нормальне функціонування та розвиток, і Україна не є виключенням. Національна валюта, цінні папери, документи, що посвідчують особу та діяльність громадян у різних сферах є найважливішими серед усієї маси інших також важливих документів. Не зважаючи на захист таких документів від несанкціонованого виготовлення, на жаль, мусимо спостерігати значну кількість їх підробки. Для прикладу, у 2017 році було зареєстровано 15218 кримінальних правопорушень за ст. 358 Кримінального кодексу України (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів) [1].

На підробку документів впливає низка факторів: 1) не достатній рівень захисту від підробки; 2) доступність інформації щодо захисту документів від підробки в соціальній мережі Інтернет; 3) стрімкий розвиток науково-технічних засобів, за допомогою яких підробляють документи; 4) відсутність наукових досліджень щодо удосконалення засобів захисту документів від підробки та окремих методик техніко-криміналістичного дослідження різних видів документів. Зупинимось на деяких з них.

Не достатній рівень захисту документів від підробки. Безумовно, захист документів від підробки покладається на державу, саме вона має здійснити усі необхідні заходи і контролювати у подальшому їх дотримання щоб кожен документ виконував свою функцію і не піддався підробці. Однак, на сьогодні існують деякі прогалини, якими користуються злочинці. Так, якщо захист на етапі виготовлення документів суворого обліку, у більшості випадків, ще виконує покладену на нього функцію, то на етапі їх оформлення та видачі існують певні невироблені моменти (відсутні чіткі правила заповнення документів, конкретним видом пишучого приладдя, конкретні місця для реквізитів документа тощо). Усі ці та багато інших

вимог мають бути стандартизовані та обов'язковими до виконання уповноваженими особами.

Доступність інформації щодо захисту документів від підробки в соціальній мережі Інтернет. У мережі Інтернет можна віднайти інформацію не лише щодо порядку виготовлення, видачі певних документів, але й про спеціальні засоби захисту таких документів від підробки. Наприклад, на офіційному сайті Тернопільського НДЕКЦ МВС України «Елементи захисту української гривні (Частина 1 з 2)» [2], статті щодо методів та технологій друку документів та цінних паперів [3] тощо. Можливо така інформація викладена для виявлення громадянами явних ознак підробки документів. Однак, виникає питання: навіщо пересічному громадянину знати спосіб друку, яким нанесено зображення чи серійний номер банкноти?, оскільки такий громадянин все одно не в змозі розрізнити будь-який спосіб друку! А це означає, що особа, яка хоч трохи розуміється у криміналістичному документознавстві, почитавши відповідну специфічну літературу в змозі відтворити документ повністю або ж внести зміни у справжній документ. Поряд з цим, на різних сайтах можна віднайти засоби захисту дипломів про вищу освіту, ID карти, різних видів паспортів, водійських прав та низки інших важливих для життєдіяльності громадян та існування держави документів.

Оскільки захист документів має виконувати свою функцію, бути неповторним, стійким до змін та несанкціонованого відтворення, то вважаємо, що інформація такого ґатунку має бути у закритому доступі. У свою чергу, з правилами огляду документів, з метою виявлення в них ознак внесення змін, мають бути ознайомлені більшість громадян, що значно сприятиме виявленню та вилученню з обігу підробки та попередженню інших кримінальних правопорушень.

Відсутність наукових досліджень щодо удосконалення засобів захисту документів від підробки та окремих методик техніко-криміналістичного дослідження різних видів документів. Якщо поринути у світ науки, то можна сміливо стверджувати, що документознавство не було розкрито ще з часів праць В.К. Лисиченка. Саме він присвятив низку робіт проблемним питанням технічної експертизи документів та судового почеркознавства. За останнє десятиліття, питаннями окремих аспектів криміналістичного документознавства займалися такі вчені як: О.Л. Кобилянський, О.В. Воробей, Д.В. Мельник, Л.Л. Патик, Л.С. Тальянчук. Оскільки документознавство є досить великою галуззю знань, то зазначені праці не охоплюють усіх видів документів сьогодення і не вирішують проблемних питань як теоретичної, так і практичної спрямованості. Поява маси нових документів вимагає нових засобів захисту їх від підробки і, звичайно, нових методів їх дослідження. Відсутність теоретичної розробленості породжує проблеми практичної

спрямованості, оскільки залишаються невирішеними питання кількості та якості наданих для порівняльного дослідження зразків, відсутності нових обґрунтованих методів та методик дослідження документів тощо. Наявність методики техніко-криміналістичного дослідження документів містить загальні засади алгоритму експертного вивчення для всіх видів документів. Однак, на сьогодні таких документів в рази побільшало, а тому слід проводити наукові дослідження та розробляти окремі методики дослідження різних видів документів.

Отже, розв'язання означених вище питань уможливить зменшення підробок документів в Україні, зміцнить довіру до нашої держави і розширить можливості експертних досліджень. На сьогодні, особливої уваги потребує удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту документів від підробки та спеціальних засобів захисту, розроблення окремих методик проведення техніко-криміналістичної експертизи різних видів документів із використанням сучасної техніки та нових методів дослідження, а також удосконалення прийомів огляду документів працівниками поліції та іншими посадовими особами з метою виявлення ознак підробки [4, с. 4].

Список використаних джерел

1. Статистичні звіти Генеральної прокуратури України за 2017 рік. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.
2. Елементи захисту української гривні (Частина 1 з 2): Тернопільський Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України. URL: <http://www.ndekc.te.ua/news/elementi-zahistu-ukrainsko-grivn-chastina-1>.
3. Різник В., Ляхович О. Методи та технології захисту документів і цінних паперів від підробки. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/8259/1/39.pdf>. 2010.
4. Патик Л.Л. Криміналістичне дослідження підробленого паспорта громадянина України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. 2010. 249 с.